

Demokrasi ve Vergi Gelirleri Arasındaki İlişki: Ampirik Analiz¹ *The Relationship between Democracy and Tax Revenues: An Empirical Analysis*

Muzaffer ONDER

Yüksek Lisans Öğrencisi., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Bölümü,
mzf.onder24@gmail.com

Gökhan Dökmen

Prof. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü,
gokhan.dokmen@beun.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş 15 Temmuz 2023

Düzeltilme Geliş 22 Ağustos 2023

Kabul 29 Ağustos 2023

Anahtar Kelimeler:

Demokrasi, Vergileme, Panel Veri

© 2023 PESA Tüm hakları saklıdır

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı, demokrasi ve vergi gelirleri arasındaki ilişkinin farklı demokrasi göstergeleri açısından farklılaşmış farklılaşmadığını ekonometrik olarak ortaya koymaktır. Bu amaca yönelik olarak öncelikle, vergilendirme yetkisi ve bu yetkinin sınırlandırılmasında toplumların yaşadığı demokratik unsurların etkisine ve pek tabii bu sınırlandırmanın demokratik toplum yapısı üzerinde yarattığı etkiye odaklanılmıştır. Demokrasi ve vergilendirme arasında ortaya konulmaya çalışılan bu ilişki sonucunda, demokratik toplumlarda vergilendirmenin ve vergi gelirlerinin nasıl şekillendiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca, demokrasinin bir siyasal rejim olarak vergi hasılatı üzerindeki etkileri üzerinde demokrasi endekslerinden ve örnek alman vergi ölçütleri üzerinden incelenmeye çalışılmıştır. Demokrasi ile vergi gelirleri arasındaki yakın ve çift taraflı etkileşim nedeniyle çalışmada, V-Dem Demokrasi endeksi dikkate alınarak demokratik gelişmişlik düzeyi ile vergi gelirlerinin artışı arasında anlamlı bir bağ var mıdır konusu irdelenmiş ve bu bağlamda ampirik analiz çalışması yapılmıştır. Analiz sonuçları demokrasi ve vergi gelirleri arasında pozitif ve istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkiye işaret etmektedir.

ARTICLE INFO

Article History:

Received 15 July 2023

Received in revised form 22

August 2023

Accepted 29 August 2023

Keywords:

Democracy, Taxation, Panel Data

© 2023 PESA All rights reserved

ABSTRACT

The main objective of this study is to econometrically reveal whether the relationship between democracy and tax revenues differs in terms of different democracy indicators. For this purpose, first of all, the impact of the democratic factors experienced by societies on the taxation power and the limitation of this power and, of course, the impact of this limitation on the democratic society is emphasized. As a result of this relationship between democracy and taxation, it has been emphasized how taxation and tax revenues are shaped in democratic societies, and the effects of democracy as a political regime on tax revenues have been analyzed through democracy indices and exemplary tax criteria. Due to the close and two-sided interaction between democracy and tax revenues, the study examined whether there is a significant link between the level of democratic development and the increase in tax revenues by taking into account the V-Dem Democracy index and an empirical analysis was conducted in this context. The results of the analysis indicate a positive and statistically significant relationship between democracy and tax revenues

¹ Bu çalışma, 2023 yılında Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanan "Demokrasi ve Vergileme İlişkisi" adlı tez çalışmasına dayanılarak hazırlanmıştır.

GİRİŞ

Devlet kamusal alanda var olduğundan bu yana toplum sözleşmesi ile vaat ettiği yükümlülüklerini yerine getirmek ve birtakım harcamalar yapmak zorundadır. Devlet bu yükümlülüğünü yerine getirebilmek için yapacağı kamu harcamalarının finansmanında vergi, resim, harç ve benzeri malî enstrümanları kullanmaktadır.

Devlet, doğası gereği, ihtiyaçları karşılarken vatandaşların temel hak ve hürriyetlerine müdahale ettiğinden bu müdahalenin önüne geçilmesi devletin anayasal bir statü ile sınırlarının çizilmesi ile mümkün olabilecektir. Devletin anayasal sınırının belirlenmesi, bir başka deyişle devletin “sınırlı devlet” statüsünde kalması, vatandaşların sahip olduğu temel hak ve özgürlüklerin devlet erki karşısında güvenli alanda kalabilmesi için elzemdir. Bu sebeple vergilerin anayasal zeminde düzenlenmesi ve yasaların emrettiği usul ve esaslar kapsamında vatandaşlardan talep edilmesi zorunludur. Bu zorunluk demokratik bir toplumun, nihai ve kaçınılmaz bir sonucudur. Ancak bu kaçınılmaz sonuç, zahmetli demokratik mücadeleler neticesinde meydana gelmiş; demokrasi ve vergi kavramları çoğu zaman birbirlerini desteklemiş ve birbirlerinden etkilenmişlerdir.

Demokratik bir toplumda, vergi sistemleri adil ve şeffaf bir şekilde işletildiğinden toplumun farklı kesimlerinin vergi yükü eşit bir şekilde paylaşılabilir ve vergi toplama süreci açık bir şekilde yönetilebilir. Bu, toplumun hükümete güvenini artırır ve hükümetin halkın ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli kaynaklara sahip olmasını sağlar. Öte yandan, düşük vergi gelirleri, hükümetin yeterli kaynaklara sahip olmadığı anlamına gelebileceğinden hükümetin sağlık hizmetleri, eğitim, güvenlik, adalet ve diğer sosyal hizmetlerin finansmanında zorlanmasına neden olabilecektir. Bu durum halkın hükümete olan güvenini azaltabilecek ve hükümetin hizmetlerini sunma kabiliyetini olumsuz yönde etkileyebilecektir.

Bu çalışmada vergi ve demokrasi ikilisi arasındaki etkileşimin varlığı ve söz konusu etkileşimin etkileri üzerinde durularak; her iki kavramın birbirlerine ve en nihayetinde vergi gelirlerine etkilerinin ne olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmada, “vergi ve demokratik bilinç arasındaki diyalektik sürecin nasıl cereyan ettiği, demokratik toplumlarda vergilendirmenin ve vergi gelirlerinin nasıl bir performans ortaya koyduğu” konuları üzerinde -demokrasi endeksleri de dikkate alınarak- durulmuştur.

1. Bir Siyasal Rejim Olarak Demokrasinin Vergi ile İlişkisi

Demokrasi ile vergi arasındaki ilişkinin doğru konumlandırılabilmesi için bu ikili arasındaki ilişkinin bilinmesine ve kat edilen aşamaların göz önünde bulundurulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Zira bu şekilde günümüzde vergi toplama gücünü elinde tutan “iktidar/erk” ile vergilendirmeye tabi “vatandaş” arasındaki ilişki daha net anlaşılabilir ve yine bu sayede demokratik düzlemde verilen mücadelelerin temelinde vergisel krizlerin bulunduğu gerçeği ile yüzleşilebilecektir. Bu yüzleşme ise beraberinde iktidarın keyfi vergilendirmeye ne kadar namzet olduğunu, tersinden baktığımızda ise vergilendirmeye tabi halkın haksız/hukuksuz vergilendirmeye karşı gösterdiği doğal refleksin günümüzde de mevcut olduğu görülebilecektir.

Demokrasi ve vergi kavramları tarih boyunca birbirlerinden etkilenen, neden-sonuç ilişkisi özelinde, gelişimleri paralellik arz eden iki önemli kavramdır. Geçmişten günümüze toplumların yaşamış oldukları ağır vergi yükleri karşısında, en temel isteği otoritenin keyfi, sınırsız ve ağır vergilendirme yetkisinin sınırlandırılması olmuştur. Bir başka deyişle, toplumların demokratik mücadelelerinin temelinde otoritenin haksız, keyfi vergilendirme yetkisi yatmaktadır (Tanrıverdi, 2019: 1).

Tarihsel süreçte iktidarın keyfi olarak kullandığı vergilendirme yetkisinin sınırlandırılmasına karşı verilen mücadeleler ile başlatılabilecek bu tarihsel ilişki, günümüz modern demokrasi anlayışında -tarihsel süreçteki misyonuna nazaran- farklı perspektiflerle zenginleşerek ve tüm hızıyla devam etmektedir. Nitekim günümüz demokrasilerinde vergi; *devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin hükümlerine dayanarak ekonomik, mali ve sosyal amaçlı kamu giderlerini finanse etmek için sadece siyasi bir organizasyonun üyesi olmaları dolayısıyla vatandaşlarından mali güçlerine göre, karşılıksız olarak ve belirli kurallar dahilinde*

alınması gereken kanuni ve cebri ekonomik değerlerdir” (Devrim, 2022: 195-197) biçiminde tanımlanarak ortak paydada bir kavramsal bütünlüğe sahip olmuştur. Verginin bu kavramsal çerçevesinde, devletin sınırlandırılmasında konumlandırılan demokrasi-vergi etkileşimi öne çıkmakla birlikte; en az onun kadar önemli olan bir başka öge olan devletin mali finansman ihtiyacı da öne çıkmıştır. Devletin sağlıklı bir şekilde var olabilmesi için mali finansman zaruri bir ihtiyaç olmakla birlikte (Şişman, 2009: 31); işin temel hak ve özgürlüklerini ilgilendiren boyutunun da bu etkileşimin değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulmalıdır.

Demokrasi-vergi etkileşimini öne çıkaran en önemli öge vergilendirme yetkisidir. Vergilendirme yetkisi devletin ülkesi ve o ülkede yaşayan bireyler üzerinde kurduğu egemenlik gücüne dayanarak vergi toplaması anlamına gelmekte olup söz konusu bu yetki devletin hukuki ve fiili gücünü oluşturmaktadır (Çağan, 1982: 3). Devletin vergilendirme yetkisi, kamu harcamalarının finansmanı açısından kullanılması zorunlu bir siyasal ve hukuksal bir yetkidir. Söz konusu bu yetki, devletin zor kullanma gücünün vatandaşlar üzerinde bir nevi tezahürü olup mali açıdan da devletin egemenlik yetkilerinin en önemlilerindedir (Öncel, Kumrulu ve Çağan, 2010: 31-34).

Vergilendirme yetkisinin sınırlanması demokrasinin varlık sebeplerindedir. Bu bağlamda siyasi iktidarın sahip olduğu mutlak gücün tezahürü olan vergilendirme yetkisinin sınırlandırılması demokrasinin varlığı için ön koşul olup modern demokrasi tarihinin temelinde de bu yetki sınırlaması yer almaktadır. Bu bağlamda vergilendirme gücünün sınırlandırılması günümüz parlamentoların yasama yetkilerinin kaynağı niteliğinde olup temsil olmaksızın vergi alınmayacağı modern demokrasilerinin temel ilkesi olmuştur.

Devletin vergilendirme yetkisini vatandaşlar üzerinde cebren uygulaması karşısında bu yetkinin sınırsız ve ölçüsüz olması demokratik bir toplumda düşünülemeyecektir. Zira demokratik toplumlarda vergilendirme yetkisi anayasal bir yetki olup devletin de bu anayasal sınırlara riayet etmesi bir zorunluluktur. Bu anlamda bu yetkinin sınırlandırılması, demokratik bir toplum gereği olup temel hak ve hürriyetlerin korunması için gereklidir.

Demokratik bir toplumun ve demokrasi kavramına yüklenen anlamın tüm insanlık için aynı perspektifte çizildiğinin veya herkesin üzerinde anlaşabileceği rasyonel bir kavramsal çerçevenin olduğunu söylemek oldukça güçtür (Dahl, 2021: 9). Modern demokrasilerde iktidarın yetkiyi halktan alması neticesinde, "halkın yönetimi" olan demokrasi, insanları yönetme konusunda "yetkilendirme" fikrinden ilham almıştır. Bu noktada, modern demokrasi anlayışının ilham kaynağını sağlayan kök anlamın "halk gücü" olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Alexander ve Welzel, 2011: 271-272). Bu bağlam demokrasinin kavramsal kurgusu çerçevesinde vergileme ile aynı temele dayanmakta ve demokratik unsurlar ile modern vergi sistemleri aynı ilkeler özelinde ele alınmaktadır.

Vergilendirme ve demokrasi arasındaki tarihsel yakınlık birbirlerini etkileyerek ve dönüştürerek devam etmekte olduğundan demokrasinin varlığı meşru vergilendirme için bir ön koşul olurken meşru vergilendirmenin varlığı da demokrasinin güçlenmesinin itici koşulu olmuştur. Bu bağlamda vergileme ve demokrasi arasındaki etkileşimin ortak esası; vergilendirmede demokratik temsilin rolüne ve vatandaşlar arasındaki ekonomik farklılıkların demokratik katılımı yaratacağı dengesizliğin giderilmesi için vergilendirmenin önemine dayanmaktadır. Diğer taraftan, vergilendirme, devlet inşası ve demokrasi arasındaki ilişki, temsili demokrasiyi teşvik etme aracı olarak vergilendirmeyi öne çıkarmaktadır.

Bir siyasal rejim olarak demokrasinin tüm kurum ve bileşenleri ile işlemesi beraberinde finansal bir gelişme eksenini yaratmaktadır. Demokratikleşme bir ülkede var olan gelişmişlik seviyesi ile yakından ilişkilidir. Demokratik anlayışın kamu kurum ve kurumları ile vatandaşlarda yerleşmesinin yaratacağı güven, ülkedeki istikrar olgusuna katkı sağlayarak yatırımlar artabilecektir. Milli gelirin artması ile üretim ve tüketim faaliyetlerinde artış meydana gelebilecek ve bu artışın vergiler üzerindeki etkisi pozitif yönlü olacaktır.

2. Demokrasi Endeksleri ve Vergi Gelirleri Arasındaki İlişki

Ülkelerin kendi tarihsel geçmişleri, yaşadıkları, sosyoekonomik ve kültürel durumları kendi özgün demokratik koşullarını yaratmıştır. Toplumlar arasında yaşanan farklılıklar, demokrasi

ölçümleri üzerinde değişkenlik yaratmış ve bazı noktalarda ölçümleri zorlaştırmış ve hatta ortaya konulan metodolojilerin kıyaslanmasını dahi zorlaştırabilmiştir. Ayrıca demokrasi özgür ve adil seçimler, politikacıların seçmen karşısındaki sorumluluğu, siyasete giriş serbestliği vb. bir dizi kurumla ilişkilendirilmekte olduğundan her ülkenin kendi koşullarının farklılık arz etmesi işin tabiatı gereğidir. Bu farklılıklar nedeni ile ülkelerin sadece demokrasi-demokrasi dışı için yapılan incelemeden daha ince bir incelemenin yapılarak bir sonuca ulaşılması gerekmektedir (Acemoğlu ve Robinson, 2019: 71).

Demokrasi endeksleri ile vergi gelirleri arasındaki ilişki, siyasi ve ekonomik araştırmalarda ilgi çeken bir konu olmuştur. Ampirik analizler, demokrasi endeksleri ile vergi gelirleri arasında pozitif bir korelasyon olduğunu ve demokratik ülkelerin daha yüksek vergi gelirlerine sahip olma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Çalışmanın bu bölümünde yapılan ampirik analiz demokrasi ile vergi gelirleri arasında olması muhtemel ilişkiyi incelemeyi amaç edinmiştir. Bu bağlamda demokrasi endekslerinden V-Dem (Varieties of Democracy) Demokrasi Endeksi temel alınmış ve vergi gelirleri ile olan ilişkisi panel veri analizi ile ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

Bir ülkedeki siyasi sistemin rolü- demokrasi ve otokrasinin uç noktalarıyla birlikte- vergilendirme ve genel olarak maliye politikası da dahil olmak üzere bir hükümetin aldığı tüm ekonomik kararlar için önemli bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda vergilendirme politikalarının tasarımı açıklamak ve vergi mobilizasyonu sağlayabilmek için neyin önemli olduğunu ortaya koymak önem taşımaktadır.

Vergilendirme gelir ve kaynakların vatandaşlardan devlete aktarılması olduğundan vergi gelirlerinin seviyesi yanı sıra vergilendirmenin kaynakları ve vergi toplamak için kullanılan yöntemler siyasi sistemden etkilenmektedir. Zira vergilendirmenin tarihine baktığımızda söz konusu bu siyasi sistemin etkileri çok rahat görülebilmektedir. Bu bağlamda daha fazla ve daha eşit vergilendirme ihtiyacı nedeniyle ortaya çıkan ve rejim değişiklikleri ya da en azından daha hesap verebilir hükümet biçimlerine geçişle sonuçlanan bir dizi devrim ve toplumsal ayaklanma örneği bulunmaktadır (Balamatsias, 2018: 2-4).

Devletlerin üstlenmiş olduğu kamu hizmetlerinin finansmanında önemli bir araç niteliğinde olan sürekli/düzenli bir vergi sistemi demokratik rejimin sağlıklı işleyebilmesinin koşullarından biridir. Vatandaşlar için demokrasinin bir nevi bedeli olarak nitelendirilen vergi demokratik rejim içinde cebri özelliğini bir ölçüde de olsa azaltabilmektedir. Çünkü vatandaşlar vergilendirme ve harcama konularında karar verecek idarecileri oylama mekanizması yoluyla seçmektedirler. Böylelikle, vatandaşlar ödemiş oldukları vergilerin nerelerde kullanılacağı, nasıl toplanacağı ve uygulanacak kamu politikaları hakkında söz sahibi olabilmektedirler. Bu durum vatandaş karşısında hükümetleri hesap verebilir ve şeffaf kılarak, kamu politikalarının verimli üretilmesine ve vergi sistemini güçlendirerek toplumun demokratik gelişimini sağlamaktadır (Prichard, Salardi ve Sagal, 2014). Bu çerçevede demokrasi için vergi gelirlerindeki artış arzu edilen bir durum olduğu varsayılmaktadır. Kısacası, demokrasileri gelişmiş ekonomilerin vergilendirme ile ilgili ortaya koyduğu kararları vatandaşları ile yapmış oldukları mali pazarlığın bir neticesi olduğu söylenebilir (Fjeldstad ve Moore, 2008: 236-238).

Demokratik rejimler demokratik olmayan rejimlere kıyasla daha yüksek vergi gelirlerine sahip olma eğilimindedir. Bunun nedeni demokratik toplumların siyasi açıdan daha istikrarlı olma, daha güçlü kurumlara sahip olma ve vatandaşlar ile hükümetleri arasında daha yüksek düzeyde güvene sahip olma eğiliminde olmalarıdır. Yine, demokratik hükümetlerin - genellikle- vatandaşlarına karşı daha fazla meşruiyete ve hesap verebilirliğe sahip olmalarıdır, bu da onların vergileri daha kolay ve daha fazla kamu desteğiyle artırmalarını sağlamakta, bu durum da hükümetlerin vergi toplamasını ve vergiye uyumu sağlamasını kolaylaştırmaktadır. Öte yandan, yüksek vergi gelirlerinin demokratik toplumların istikrarına katkıda bulunabileceği de söylenebilecektir (Ehrhart, 2011: 1-5).

Bu bağlamda demokrasilerin sosyal refahı daha fazla dikkate almakta olması ve yeniden dağıtımçı politikalar için daha fazla gelir elde etmek amacına odaklanması, çalışmanın test etmek istediği temel motivasyondur.

2.2. Araştırma Konusu ile İlgili Literatür

Yönetimin demokratik veya otoriter karakterinin vergilendirme düzeyi üzerinde ne ölçüde etkili olduğuna yönelik artan bir literatür bulunmaktadır. Ancak siyasi rejimlerin vergilendirme ile ilişkisi üzerine yapılan araştırmalar karışık sonuçlar vermektedir. Vergilendirme ve demokrasi arasındaki ilişkiye dair mevcut ampirik çalışmalarda üç farklı sonuca ulaşılmıştır. Bunlardan ilki, vergilendirme ve demokratik temsil arasında pozitif bir ilişki bulan araştırmalardır (Cheibub, 1998; Boix, 2001; Kenny ve Miner, 2006; Mahdavi, 2008; Balamatsias, 2018; Mutascu, 2011; Ehrhart, 2011; Ziari ve Rahemi, 2013; Baskaran ve Bigsten, 2013; Baskaran, 2014; Acemoğlu, Naibu, Restrepo ve Robinson, 2015; Andersson, 2018; Zheng, Gu ve Xu, 2020; Rashid, Warsame ve Khan, 2021; Ilaboya, Dickson ve Izevbekhai, 2021; Şahbaz, Koç ve Ceylan, 2022). Vergi gelirlerinin GSYİH içindeki payı ile demokrasi arasında pozitif bir ilişki olduğuna yönelik çalışmalarda ortak vurgu, verginin GSYİH'ye oranının devlet-toplum ilişkilerinin bir fonksiyonu olarak yorumlanmasıdır. Bu kapsamda, demokrasi düzeyi devlet-toplum ilişkileri üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğundan, bir ülkenin vergi gelirlerinin o ülkedeki demokrasi düzeyinin bir fonksiyonu olması beklenebilir. Dolayısıyla, demokrasi düzeyinin vergi gelirlerinin düzeyini etkilediğine yönelik önemli önemli kanıtlar sunulabilir.

Bu kapsamda Cheibub (1998) tarafından yapılan çalışmada; demokrasilerde ve diktatörlüklerde vergilendirme eğilimlerinin benzer faktörlerden etkilense de, bir rejimden diğerine önemli farklılıklar bulunduğu ifade edilmiş ve demokrasilerin diktatörlüklerden daha fazla vergi toplama eğiliminde olduğuna ilişkin ampirik kanıtlara ulaşılmıştır.

Mahdavi (2008: 607-617), 1973-81 dönemine ilişkin olarak sekiz Afrika ülkesinden oluşan bir panel veri setinde vergi gelirleri ve çeşitli vergi türlerinin belirleyicilerini konu edinmiştir. En Küçük Kareler tahmin yöntemine dayanan sonuçlar, daha demokratik ülkelerde gelir, kar ve sermaye kazancı vergilerinin (vergi mükellefleri açısından daha fazla öz değerlendirme ve gönüllü uyum gerektiren) daha yüksek olma eğiliminde olduğunu göstermiştir.

Mutascu (2011: 343-348), panel regresyon tekniğini kullanarak vergilendirme ve demokrasi arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulmuştur. Çalışmanın veri seti 2002 ve 2008 yılları arasındaki dönemi kapsamaktadır ve siyasi rejimin güçlü bir demokratik temsil içermesi durumunda vergilerde önemli bir artışın ortaya çıkabileceği ifade edilmiştir. Bu sonuç, güçlü bir demokraside seçmenlerin toplumsal sözleşmenin önemini farkında olduğu, siyasi katılımın ve kamu kurumlarının hizmet kalitesinin yüksek olduğu bir siyasi rejimle açıklanmıştır. Kenny ve Miner (2006), 100 demokratik ve demokratik olmayan rejimden oluşan bir örnekleme vergilendirmenin yapısını incelemiştir. Siyasi rejimin rolünün incelendiği çalışmada, demokrasilerin yüksek derecede gönüllü uyum gerektirmesi nedeniyle, vergilendirme ve demokratikleşme arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir.

Ehrhart (2011: 1-5), 1990-2005 döneminde 66 gelişmekte olan ülkeden oluşan bir panel veri seti kullanarak, kamu mallarının finansmanı için ihtiyaç duyulan vergi gelirlerinin elde edilmesinde demokrasinin önemli olduğuna dair ekonometrik kanıtlar sunmaktadır. Çalışmada, doğal kaynak zengini ülkelerde, doğal kaynak rantlarının vergi gelirlerine katkıda bulunması ve sürdürülebilir bir vergi sistemine engel teşkil etmemesi için özellikle yüksek düzeyde demokrasiye ihtiyaç duyulduğunun altı çizilmiştir.

Baskaran ve Bigsten (2013: 92-107), tarafından yapılan çalışmada, modern devletin vergilendirme kapasitesindeki genişlemenin nihayetinde daha demokratik ve daha az yolsuzluğa bulaşmış hükümetlere yol açtığına ilişkin ampirik kanıtlara ulaşılmıştır. 1990-2005 döneminde 31 Sahra-altı Afrika ülkesini kapsayan bir veri seti kullanarak yapılan çalışmada, sahra-altı Afrika'da mali kapasitenin yolsuzluğu azalttığı ve demokrasiyi artırdığına dair tutarlı kanıtlara ulaşılmıştır.

Ziari ve Rahemi (2013) tarafından yapılan çalışmada; yüksek, orta ve düşük demokrasi endeksine sahip üç grupta yer alan 21 ülke için panel veri yöntemi kullanılarak vergi gelirleri ile demokrasi endeksi arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu amaçla, 2006-2011 dönemine ait yıllık veriler kullanılarak üç model tahmin edilmiştir. Tahmin sonuçlarına göre; yüksek demokrasiye sahip ülkelerde vergi gelirlerinin demokrasi endeksi üzerinde pozitif etkisi vardır. Ortalama demokrasiye sahip ülkelerde de vergi gelirleri demokrasi endeksi üzerinde pozitif etkiye sahiptir. Ancak vergi dışındaki diğer gelirler demokrasi endeksi üzerinde negatif etkiye sahiptir. Son olarak, düşük demokrasiye sahip ülkelerde vergi gelirleri demokrasi üzerinde negatif etkiye sahiptir.

Baskaran (2014), vergilendirme ve demokratikleşme arasındaki ilişkiye yönelik olarak modern öncesi Avrupa ve Kuzey Amerika'dan anekdot niteliğindeki kanıtları, 1981-2008 dönemi için 122 ülke üzerinde test etmiştir. Test sonuçları, vergi gelirleri ile demokratikleşme arasındaki pozitif ilişkiye işaret etmektedir.

Acemoğlu ve diğ. (2015) tarafından yapılan çalışmada demokrasi, yeniden dağıtım ve eşitsizlik arasındaki dinamik ilişki ele alınmıştır. Çalışmada; elitlerin yatırım gücü, nüfus çeşitliliğinin derecesi ve gücün yoksullar yerine orta sınıfa aktarılmasının demokratikleşmenin faydalarını sınırlayabileceği bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmada ayrıca, demokratikleşmenin GSYH'nin bir yüzdesi olarak toplam vergi gelirini artırdığını ancak eşitsizliği azaltmada önemli bir etkisi olmadığı ifade edilmiştir. Çatışma perspektifiyle tutarlı olarak bu çalışmada, demokrasinin vergi gelirleriyle pozitif bir ilişkisi olsa da, çatışmaları çözme konusunda daha az yetkinliğe sahip olabilecek gelişmekte olan ülkelerde bu ilişkinin zayıflayacağını veya ortadan kalkacağını altı çizilmiştir.

Balamatsias (2018), demokrasilerin doğrudan ve dolaylı vergileri artırdığı hipotezini, 1993-2012 yılları arasında 74 ülkeye ilişkin verileri kullanarak test etmiştir. İki aşamalı en küçük kareler sabit etkiler modelinin kullanıldığı çalışmada, demokratikleşme dalgalarının demokrasiyi olumlu etkilediği ve demokrasinin de doğrudan ve dolaylı vergileri artırdığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar çeşitli dirençli tahminler kullanıldığında da aynı bulguları işaret etmiştir.

Andersson (2018) tarafından yapılan çalışmada, demokratikleşmenin vergilendirme üzerindeki etkisinin toplumdaki vergi tercihlerinin dağılımına bağlı olduğunu savunmaktadır. Çalışmada, demokratikleşmenin vergi yapısı üzerindeki koşullu etkisini değerlendirmek için 31 ülkeye yönelik bir veri seti kullanmıştır. Sonuçlar, demokrasinin kırsal ülkelerde emlak vergilerini azalttığını ancak bunun yerine gelir vergilerini artırdığını; daha şehirleşmiş devletlerde ise tüketim vergilerini azalttığını göstermiştir. Ampirik kanıtlar demokrasinin vergilendirme üzerindeki etkisi değerlendirilirken farklı sınıfların tercihlerinin dikkate alınması gerektiğini göstermiştir.

Zheng, Gu ve Xu (2020) tarafından yapılan çalışmada, Dünya Değerler Anketi'nden (World Values Survey) elde edilen bireysel düzeydeki veriler ile Polity IV Projesi ve Dünya Kalkınma Göstergeleri'nden elde edilen ülke düzeyindeki veriler birleştirilerek; demokratikleşme ve vergi geliri arasındaki ilişki 89 ülke için 1981-2016 dönemine ait veriler doğrultusunda analiz edilmiştir. Analiz sonuçları, vergi uyumunun demokratikleşme derecesi ile artarken, heterojen etki analizi bu ilişkinin yalnızca köklü demokratik rejimler altında belirgin olduğunu göstermiştir. Buna karşılık, otokrasiler veya melez rejimler altında demokratik geçiş vergi uyumunu önemli ölçüde aşındırmakta olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Rashid, Warsame ve Khan (2021) tarafından yapılan çalışmada, demokrasinin vergi gelirlerini ne ölçüde etkilediği çeşitli vergi kategorileri üzerinden incelenmiştir. Çalışmada, 2006-2013 yılları için 30 gelişmiş ve 29 gelişmekte olan ülkeden oluşan bir örnekleme dayanılarak, gelişmiş ülkelerde demokrasinin vergi gelirleri ile pozitif; gelişmekte olan ülkelerde ise negatif bir ilişki içinde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmada, gelişmekte olan ülkelerde demokrasiden en olumsuz etkilenen vergi türünün kurumlar vergisi olduğu ortaya konulmuştur. Gelişmiş ülkeler için elde edilen pozitif bulgular, demokrasinin ekonomik büyümeye yol açtığı şeklindeki uyumluluk perspektifinin öngörülerini desteklemektedir. Gelişmekte olan ülkeler için ise ilişki ya negatif ya da daha zayıf olup, demokrasinin çeşitli

grupların devletten rant elde etme faaliyetlerini artırmasıyla sonuçlandığı yönündeki çatışma perspektifinin öngörülerıyla örtüşmektedir.

Ilaboya, Dickson ve Izevbekhai (2021), Nijerya'ya vurgu yaparak, gelişmekte olan ekonomilerde vergilendirme ve demokrasi arasındaki pozitif bağın geçerliliğini araştırmıştır. Çalışma, Nijerya'daki vergi/GSYİH oranının, mevcut koşullarda demokratikleşmeye tolerans göstermeyen Orta Doğu ekonomilerinin sonuçlarından önemli ölçüde farklı olmadığı yönündeki sezgisel eğilimi test etmiştir. 1980'den 2017'ye kadar olan veri setine dayalı analiz sonuçları, verginin GSYH'ye oranı ile demokratikleşme endeksi arasında zayıf pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir. Alternatif değişken olan dolaylı vergiler ile demokratikleşme arasında ise negatif bir ilişki tespit edilmiştir.

Şahbaz, Koç ve Ceylan (2022) tarafından yapılan çalışmada, 24 OECD ülkesi için, 1980-2018 yıllarını kapsayan dönemde, demokrasi ve dışa açıklık oranları ile vergi gelirleri arasındaki ilişkinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Modelde vergi gelirlerinin GSYH'ye oranı (vergi yükü) bağımlı değişken, demokrasi ve açıklık oranı göstergeleri ise bağımsız değişkenler olarak Driscoll Kraay Tahmincisi kullanılarak tahmin edilmiştir. Çalışma sonucunda demokrasi düzeyi ve ticari açıklık oranının vergi yükü üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla, demokrasiyi geliştirme çabaları ve dış ticaretin desteklenmesinin vergi gelirleri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu ifade edilmiştir.

Literatürdeki bazı çalışmalarda, vergi gelirlerinin GSYİH içindeki payı ile demokrasi arasındaki ilişkinin negatif olduğuna ilişkin bulgulara ulaşılmıştır (Downs, 1960; Tonizzo, 2008; Garcia ve Haldenwang, 2016; Farazmand, 2020). Bu kapsamda Garcia ve Haldenwang (2016), 1990-2008 dönemini kapsayan ve 131 ülkeden oluşan bir panel veri seti kullanarak, siyasi rejimler ile verginin gayri safi yurtiçi hasılaya oranı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bulgular, yönetimin karakterinin vergilendirmeyi etkilediğini, ancak demokrasi lehine doğrusal bir eğilim olmadığını göstermektedir. Sonuçlar daha ziyade yönetim ve vergi oranı arasında U şeklinde bir ilişkiye işaret etmiştir. Farazmand (2020), demokratik ve demokratik olmayan ülkelerde vergi geliri, refah ve demokrasi düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Bu inceleme, 2000-2015 dönemi için 77 ülkenin verileri analiz edilerek gerçekleştirilmiştir. Genelleştirilmiş momentler yöntemine dayalı dinamik panel veri modellemesi ile elde edilen sonuçlar, vergi gelirinin GSYH içindeki payı ile demokrasi arasında negatif U şeklinde bir ilişki olduğunu göstermiştir. Bu da siyasi katılım arttıkça ulusların minimal devletleri tercih etme eğiliminde olduğunu, ancak demokrasiden otoriterliğe doğru gidildikçe vergi gelirinin payının arttığını göstermektedir.

Vergilendirme ve demokratik temsil arasındaki ilişkiyi araştıran bir başka literatür grubu ise, nispeten az sayıda olmakla birlikte, vergilendirme ve demokrasi arasında herhangi bir ilişki olmadığına yöneliktir (Meltzer ve Richard, 1981; Profeta, Puglisi ve Scabrosetti, 2013). Bu kapsamda Profeta, Puglisi ve Scabrosetti (2013) tarafından yapılan çalışmada, üç coğrafi bölgedeki (Güneydoğu Asya, Latin Amerika ve Avrupa Birliği) gelişmekte olan ülkelere odaklanılarak; siyasi değişkenler ile vergi gelirleri, kamu harcamaları ve bunların yapısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada, 1990-2005 dönemi için mali, siyasi ve sosyo-ekonomik değişkenleri içeren bir veri seti kullanılmış ve demokrasi, demokratik kurumların siyasi gücü ve sivil özgürlüklerin korunması şeklinde iki değişken kullanılarak ölçülmüştür. Analiz sonuçları, vergi geliri ve vergi kompozisyonunun demokrasinin gücü ile ilişkili olmadığını göstermiştir.

Özcan ve Özmen (2019) tarafından yapılan çalışmada, demokrasi ve vergi gelirleri arasındaki ilişki 28 OECD üyesine ilişkin olarak, 2002-2014 yılları arasındaki veriler yardımıyla, ampirik olarak test edilmiştir. Çalışmada panel birim kök, panel nedensellik ve panel eşbütünlük testleri kullanılmıştır. Bulgular genel olarak, demokrasinin vergi gelirlerini arttırmada etkisiz olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Ancak bireysel etkiler dikkate alındığında, demokrasinin vergi gelirleri üzerindeki etkisinin ülkelerin demokratik gelişmişlik düzeylerine göre pozitif ve negatif olarak değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

2.3. Araştırmanın Veri Seti ve Kapsamı

Bu çalışmada demokrasi ile vergi gelirleri arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek amacıyla, verilerine kesintisiz bir biçimde ulaşılabilen 128 farklı gelişmişlik seviyesinde ülkenin² 2003-2019 yılları arasındaki verileri, araştırmanın temel örneklemini oluşturmaktadır. Ülke verilerinin 2003-2019 arası dönemi kapsamının temel nedeni, ülke sayısının çok olmasına bağlı olarak verilerin tamamının her bir ülke için ulaşılabilirliğinin sağlanmasıdır. Tablo 1, araştırmanın amaçları doğrultusunda seçilen değişkenler ve değişkenlerin elde edildiği kaynakları göstermektedir.

Tablo 1: Çalışma Kapsamında Ele Alınan Değişkenlere Ait Bilgiler

Değişkenin Adı	Değişkenin Simgesi	Kaynak
GSYİH Yüzdesi Olarak Vergi Geliri (Tax Revenue in Percent of GDP) (Bağımlı Değişken)	Vergi	Dünya Bankası veri tabanı
Enflasyon, GSYİH Deflatörü (Yıllık %) (Inflation, GDP Deflator (Annual %))	Enflasyon	Dünya Bankası veri tabanı
Kentsel Nüfus Artışı (Yıllık %) (Urban population growth (annual %))	Nüfus Artışı	Dünya Bankası veri tabanı
Kişi Başına GSYİH Büyümesi (Yıllık %) (GDP Per Capita Growth (Annual %))	Gelir	Dünya Bankası veri tabanı
Seçim Demokrasi Endeksi (Electoral Democracy Index)	Seçimli	V-Dem Veri Seti
Liberal Demokrasi Endeksi (Liberal Democracy Index)	Liberal	V-Dem Veri Seti
Katılımcı Demokrasi Endeksi (Participatory Democracy Index)	Katılımcı	V-Dem Veri Seti
Müzakereci Demokrasi Endeksi (Deliberative Democracy Index)	Müzakereci	V-Dem Veri Seti
Eşitlikçi Demokrasi Endeksi (Egalitarian Democracy Index)	Eşitlikçi	V-Dem Veri Seti

GSYİH'nın yüzdesi olarak vergi gelirleri bağımlı değişkeni; enflasyon, kentsel nüfus artış yüzdesi ve kişi başına GSYİH'nin büyümesi ise bağımsız değişkenleri temsil etmektedir. Söz konusu kontrol değişkenlerin yanı sıra 5 farklı demokrasi endeksi ile vergi ve demokrasi arasındaki etkileşim incelenmiştir.

Kontrol değişkenler arasında yer alan enflasyon ile vergi gelirleri arasındaki ilişki çok boyutludur. Yüksek enflasyon, bir ülkenin vergi gelirlerinin toplamını ve vergi gelirlerinin genel yapısını etkilemektedir. Enflasyonun vergi gelirleri üzerindeki etkisi, tarife yapısına ve vergi türlerine bağlı olmaktadır. Ancak reel gelire nazaran nominal gelirlerin enflasyon nedeniyle artması vergi gelirlerinde görünürde bir artış yaratmaktadır. Bu yönüyle enflasyon döneminde nominal vergi gelirlerinde bir artış beklenmektedir. Bir diğer kontrol değişken ise kentsel nüfus artışıdır. Kentleşme, göreceli nüfusun kırsal alanlardan kentsel alanlara kademeli olarak kaymasıdır. Kentsel nüfus artışına ekonomik perspektiften yaklaşıldığında, kentleşmenin ekonominin yapısal dönüşümüyle olan bağlantısı öne çıkmaktadır. Bu kapsamda kentleşme, ekonominin sektörel bileşimi tarımdan sanayiye ve/veya hizmetlere doğru değişmesine imkân vermekte ve işgücünün daha az üretken sektörlerden daha üretken sektörlerle doğru yer değiştirmesine olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla kentsel nüfus artışının vergi gelirlerinde bir artış yaratması beklenebilir. Üçüncü kontrol değişken ise kişi başına milli gelirdeki yüzdesel artıştır. Kişi başına gelir, bir ekonomide belirli bir dönemde üretilen toplam

² Afganistan, Arnavutluk, Angola, Arjantin, Avustralya, Avusturya, Bahreyn, Barbados, Belçika, Benin, Butan, Bolivya, Botsvana, Brezilya, Bulgaristan, Burkina Faso, Burundi, Kamboçya, Kamerun, Kanada, Orta Afrika Cumhuriyeti, Şili, Çin, Kolombiya, Komorlar, Kosta Rika, Çek Cumhuriyeti, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Danimarka, Dominik Cumhuriyeti, Ekvator, Mısır, El Salvador, Ekvator Ginesi, Etiyopya, Fiji, Finlandiya, Fransa, Gabon, Almanya, Gana, Yunanistan, Guatemala, Gine, Gine-Bissau, Guyana, Honduras, Hong Kong, Macaristan, İzlanda, Hindistan, Endonezya, İran, Irak, İrlanda, İsrail, İtalya, Jamaika, Japonya, Ürdün, Kenya, Kuveyt, Lübnan, Lesotho, Liberya, Lüksemburg, Madagaskar, Malavi, Malezya, Maldivler, Mali, Malta, Moritanya, Mauritius, Meksika, Moğolistan, Fas, Mozambik, Namibya, Nepal, Hollanda, Yeni Zelanda, Nikaragua, Nijer, Nijerya, Norveç, Umman, Pakistan, Panama, Papua Yeni Gine, Paraguay, Peru, Filipinler, Polonya, Portekiz, Katar, Kongo Cumhuriyeti, Romanya, Rusya, Ruanda, Suudi Arabistan, Senegal, Sırbistan, Sierra Leone, Singapur, Solomon Adaları, Güney Afrika, İspanya, Sri Lanka, Sudan, Surinam, İsveç, İsviçre, Tanzanya, Tayland, Togo, Trinidad ve Tobago, Tunus, Türkiye, Uganda, Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri, Uruguay, Vanuatu, Vietnam, Yemen, Zambiya, Zimbabve

mal ve hizmetlerin piyasa değerinin nüfusa bölünmesiyle elde edilen ortalama bir büyüklüktür. Kişi başına gelirdeki yüzdesel artış, üretilen mal ve hizmetlerin ve dolayısıyla vergi kapasitesinin temel göstergesi niteliğindedir.

Tablo 1’de yer alan V-Dem Demokrasi setinden de görüleceği üzere V-Dem Setinde beş farklı demokrasi endeksi bulunmaktadır. Bunlar; poliarsşi veya seçim, liberal, katılımcı, müzakereci ve eşitlikçi demokrasi endeksidir.

Seçim demokrasisi endeksi, demokrasilerin temel bir niteliği olarak hareket eder ve herhangi bir demokrasinin temel gerekliliklerini ölçer. Seçimsel demokrasi endeksi, oy hakkının yaygın olduğu, siyasi ve sivil toplum örgütlerinin özgürce faaliyet gösterebildiği, seçimlerin temiz olduğu ve hile veya sistematik usulsüzlüklerle gölgelenmediği ve seçimlerin ülkenin yürütme organının yapısını etkilediği koşullar altında seçmenlerin onayı için seçim rekabeti yoluyla elde edilen, yöneticilerin vatandaşlara karşı duyarlı olmasını sağlama temel değerini somutlaştırmayı amaçlamaktadır. Liberal demokrasi endeksi, bireyin korunmasının önemini vurgulamakta ve azınlık haklarının devletin ve/veya çoğunluğun tiranlığına karşı savunmaktadır. Liberal model, demokrasinin kalitesini sağlayabilmek için siyasi güce "olumsuz" bir bakış açısıyla yaklaşır ve hükümeti sınırlamayı temel almaktadır. Bu sınırlamayı da anayasal olarak korunan sivil özgürlükler ile sağlamayı hedeflemektedir. Katılımcı demokrasi endeksi, seçim veyahut seçim dışı tüm süreçlerde vatandaşların aktif katılımını vurgulamaktadır. Zira bu katılımın önemi seçimsel demokrasi endeksinin de temel ögesi olan yetki devrine dayanmaktadır. Müzakereci demokrasi endeksi, bir yönetimde kararların alındığı sürece odaklanmaktadır. Bu endeks, müzakereci bir süreci merkezine aldığından ortaya çıkacak ortak akla önem verir ve duygusal yaklaşımlardan, dayanışmacı bağlılıklardan, dar görüşlü çıkarılardan veya zorlamadan uzak kalarak ortak yarar gözetilerek alınacak siyasi kararları desteklemektedir. Eşitlikçi demokrasi endeksi ise vatandaşlar arasındaki maddi ve manevi eşitsizliklerin ve yine resmi hak ve özgürlüklerin kullanılmasının önündeki engellerin kaldırılmasını amaçlamakta ve tüm sosyal gruplardan vatandaşların demokratik sürece katılımın önemsemektedir. Eşitlikçi demokrasi endeksi bireylerin özgürlükleri tüm sosyal gruplar arasında eşit olarak korumasını, kaynakların tüm sosyal gruplara eşit olarak dağıtılmasını, tüm sosyal grupların ve bireylerin iktidara eşit erişim hakkına sahip olmalarını önemsemektedir (V-Dem Institute, 2023).

2.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın temel hareket noktası, demokratik temsil mekanizmalarına dayalı siyasal yapıların vergi gelirlerinin belirleyicilerinden biri olarak görülebiliş görülemeyeceğidir. Bu kapsamda öngörülen düşünce, demokrasinin güçlü olduğu ülkelerde çoğulcu bir sistemin işlerliği ile kamu mali sisteminde ve özellikle de vergi sisteminde artan bir etkinliğin ortaya çıkarak vergilerin artma eğilime gireceği yönündedir. Çalışmada söz konusu öngörü, ampirik olarak araştırma nesnesi haline getirilmiştir. Bu kapsamda araştırma sorunsalına dayalı olarak demokrasi ve vergi gelirleri arasındaki ilişki, panel veri analizi ile incelenmiştir.

Panel veri analizi, araştırmacıların politika analizi ve program değerlendirmesinde, kesitsel veri kullanan istatistiksel tekniklere kıyasla daha sofistike araştırma tasarımları kullanarak nispeten daha yüksek düzeyde istatistiksel geçerlilik elde etmelerini sağlamaktadır. Bu avantajından dolayı panel veri analizi, sosyal bilimlerdeki çeşitli araştırmalarda kullanılmış ve son yıllarda araştırmacılar arasında giderek popüler hale gelmiştir. Aslında, nicel yöntemlerin temel bileşenlerinden biri olarak kamu politikası ve kamu yönetimi ile siyaset bilimi, ekonomi, finans, sosyoloji ve diğer birçok sosyal bilim alanı için temel uygulama alanı haline gelmiştir. İfade edildiği şekliyle panel veri seti, ideal olarak bireyler, hane halkları, firmalar, şehirler ve ülkeler gibi gözlemlenen birimler üzerinde belirli bir süre boyunca belirli sayıda değişkenin tekrarlanan ölçümlerini sağlayan kesitsel bir zaman serisi veri setidir. Kesitsel veri seti, zamanın belirli bir noktasında belirli sayıda değişkene ilişkin gözlemlerden oluşurken; zaman serisi veri seti bir veya birkaç değişkene ilişkin birkaç dönem boyunca yapılan gözlemlerden oluşmaktadır (Eom, Lee ve Xu, 2007: 572).

Panel veri kullanmanın en temel avantajı, analiz için gözlem sayısını artırmaktır. Bu durum özellikle havuzlanmış OLS modeli için geçerlidir. Teknik olarak, gözlemlerin zaman içinde

tekrarlanması sayesinde, yatay kesit veri analizi ile tahmin edilenlere kıyasla daha düşük standart hatalara sahip olunmaktadır. Bu durum, yatay kesit verilerinin üst üste yığılması nedeniyle daha fazla sayıda gözlemin tahmin etkinliğini artırmakta ve dolayısıyla istatistiksel olarak anlamlı tahminler yapma olasılığının daha yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Kesit verilerle yapılan analizler teorik araştırma modellerine dayalı nedensel ilişkilerin incelenmesinde etkili olsa da nedensel ilişki için temel bileşenlerden biri olan zaman boyutundan yoksun olduğu için hangi değişkenin diğerlerini "etkilediğini" belirlemek zordur. Kesit analizi sadece zamanın tek bir noktasındaki ilişkileri incelerken, panel veri ile ilişkilerin dinamik değişimleri keşfedilebilir. Panel veri analizi için bir diğer önemli motivasyon da ihmal edilen değişken yanlılığını azaltmaktır (Wooldridge, 2006). Bu durum özellikle hata bileşenleri modelleri için geçerlidir. Örneğin, sabit etkiler modelini kullanarak, her bir gözleme özgü olan zaman içinde değişen gözlemlenemeyen hatalar ortadan kaldırılabilir (Eom, Lee ve Xu, 2007: 575).

Panel veri modelleri, değişkenlerin niteliğine göre statik ve dinamik modeller olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu çalışmada, ekonomik faaliyetlerin sürekliliği bağlamında, olağan dönemlerde, vergi gelirleri bir önceki dönem ile ilişkili bir eğilim sergilemekte olduğundan, dinamik bir yapı kurgulanmıştır. Panel veri modellerinde dinamik yapı sıklıkla kullanılmaktadır. Bir dönemdeki iktisadi davranış, büyük ölçüde geçmiş deneyimlerin ve eski davranış biçimlerinin etkisinde olduğundan, iktisadi ilişkiler incelenirken değişkenlerin gecikmeli değerlerinin de açıklayıcı faktörler olarak ele alınması oldukça önemlidir.

Dinamik panel veri modelleri iki grup altında incelenebilmektedir. Bunlar dağıtılmış gecikmeli panel veri modelleri ve otoregresif panel veri modelleri şeklinde gösterilebilir. Dağıtılmış gecikmeli panel veri modellerinde, bağımsız değişkenlerin gecikmeli değerleri bağımsız değişkenler olarak yer almakta iken; otoregresif panel veri modellerinde ise bağımlı değişkenin gecikmeli değerleri bağımsız değişkenler olarak yer almaktadır. Bir gecikme ile otoregresif panel veri modeli aşağıdaki gibi gösterilebilir:

$$Y_{it} = \delta Y_{it-1} + \beta x_{it} + \square_i + v_{it} \quad (1)$$

(3.1) numaralı modelde bağımlı değişkenin bir gecikmeli değeri modelde bağımsız değişken olarak yer almaktadır. Aşağıdaki model ise, gecikmeli bağımlı değişkenden başka açıklayıcı değişkeni olmayan bir modele örnek olarak verilebilmektedir:

$$Y_{it} = \delta Y_{it-1} + \square_i + v_{it} \quad (2)$$

Bu modelin olağan tahmin yöntemleri ile tahmini matematiksel olarak mümkün olmasına rağmen, tahmin sonucu elde edilen tahmincilerinin özelliklerinde sapmalar görülebilmektedir. Bu noktada en önemli problem, gecikmeli bağımlı değişkenin modelde bağımsız değişken olarak yer almasının sebep olduğu içsellik problemidir. Genel olarak dinamik modellerde, geçmiş şoklar sebebiyle Y_{it-1} 'nin v_{it} ile korelasyonlu olduğu bilinmektedir. Panel veri modellerinde buna ilaveten, Y_{it} , \square_i 'nin bir fonksiyonu olduğundan, Y_{it-1} de \square_i 'nin bir fonksiyonudur. Dolayısıyla (3.1) modelinde Y_{it-1} , \square_i 'yi de içeren hata terimi ile korelasyonlu olmaktadır. Bu durumlarda da katı dışsallık varsayımı bozulmakta, tahminciler sapmalı ve tutarsız olmaktadır (Tatoğlu, 2020, s. 116).

Literatürde söz konusu korelasyon ilişkisinden kaynaklanan sapmayı önlemek üzere araç değişken yöntemi ve genelleştirilmiş momentler yöntemi olmak üzere iki yaklaşımın kullanılması önerilmektedir. Anderson-Hsiao yöntemi olarak da yaygın olarak bilinen araç değişkenler yöntemi, gecikmeli bağımlı değişken ile hata terimi arasındaki korelasyon nedeni ile ortaya çıkan içsellik problemini çözmek için kullanılabilir. Bu yöntemde ilk farklar dönüşümü uygulanmış dinamik sabit etkili model için uygun araç değişken seçilerek, en küçük kareler yöntemi uygulanır ve tahminciler elde edilir. Elde edilen tahminciler Anderson-Hsiao tahmincisi olarak adlandırılır. Bu tahmin yönteminin kullanımı ilk farklar modelinin hata terimlerinin sabit varyanslı ve otokorelasyonsuz olması durumunda uygun olmaktadır. Arellano ve Bond (1991) tarafından önerilen genelleştirilmiş momentler yöntemi ise hata terimlerinin yapısını dikkate aldığından hata terimleri otokorelasyonlu olduğunda kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem otokorelasyon olması durumunun yanında hem sabit varyans hem

de değişen varyans olması durumunda da uygun bir yöntemdir. Genelleştirilmiş momentler yönteminde, ilk farkları alınmış dinamik sabit etkili model araç değişkenler ile dönüştürülerek genelleştirilmiş en küçük kareler yöntemi ile tahmin edilir. Elde edilen tahminler genelleştirilmiş momentler tahminleri veya iki aşamalı araç değişkenler tahminleri olarak adlandırılır (Akay, 2015: 90-95).

2.5. Araştırmanın Bulguları

Çalışmada, 5 farklı demokrasi endeksinin vergi gelirleri üzerindeki etkisini tespit edebilmek amacıyla 2003-2019 yılları arasında 128 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke için Sistem-GMM analiz yöntemi uygulanmıştır. Analiz gelişmekte olan ve gelişmiş ülke ayırımına gidilmeden tüm örnekleme yönelik olarak yapılmıştır.

Analiz sonuçlarına geçmeden önce, araştırmada kullanılan değişkenlere ilişkin gözlem, ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değer bilgilerini içeren tanımlayıcı istatistikler ve korelasyon matrisleri tüm örneklem özelinde verilmiştir. Tablo 2’de örnekleme ait tanımlayıcı istatistikler sunulmaktadır.

Tablo 2: Örnekleme Ait Tanımlayıcı İstatistikler (N:128 T:17)

Değişken	Gözlem	Ortalama	St. Sapma	Minimum	Maksimum
Vergi	2,176	17.24027	8.636172	0.299746	54.73732
Enflasyon	2,176	6.320536	13.34338	-30.1997	440.8298
Nüfus Artışı	2,176	2.441214	1.856369	-1.60197	17.76379
Gelir	2,176	2.128847	4.103078	-38.4182	49.48028
Seçimli	2,176	0.56595	0.24853	0.016	0.926
Liberal	2,176	0.45156	0.259952	0.033	0.896
Katılımcı	2,176	0.369136	0.198388	0.02	0.805
Müzakereci	2,176	0.461554	0.245192	0.024	0.889
Eşitlikçi	2,176	0.428658	0.241059	0.031	0.88

Örnekleme kapsamında yer alan ülkelerin GSYİH yüzdesi olarak vergi gelirlerinin ortalaması 17.24’tür. Vergi gelirlerinde maksimum oran 54.73 iken minimum oran 0.29’dur. Kontrol değişkenleri içerisinde standart sapması en büyük değer enflasyon değişkenine; en küçük değer ise kentsel nüfus artış değişkenine ilişkindir.

Araştırma modelinde yer alan değişkenlere ilişkin korelasyon katsayıları ise Tablo 3’de sunulmuştur. Korelasyon katsayıları, analiz öncesinde değişkenler arasındaki ilişkiyi göstermesi açısından öncül bir gösterge niteliğindedir. Korelasyon analizi bulguları Tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3: Korelasyon Matrisi

	Vergi	Enflasyon	Nüfus Artışı	Gelir	Seçimli	Liberal	Katılımcı	Müzakereci	Eşitlikçi
Vergi	1								
Enflasyon	-0.1106	1							
Nüfus Artışı	-0.4447	0.0936	1						
Gelir	0.0154	0.0066	-0.0314	1					
Seçimli	0.5739	-0.1461	-0.5275	-0.0178	1				
Liberal	0.5981	-0.1569	-0.5271	-0.0252	0.9725	1			
Katılımcı	0.5905	-0.1451	-0.5238	-0.0181	0.9661	0.958	1		
Müzakereci	0.569	-0.1557	-0.5029	-0.0097	0.9656	0.9767	0.9518	1	
Eşitlikçi	0.6235	-0.169	-0.5491	-0.03	0.9417	0.9713	0.9426	0.9595	1

Tablo 3 incelendiğinde, vergi gelirleri ile enflasyon ve kentsel nüfus artış oranı arasında negatif; kişi başına gelir arasında ise pozitif bir korelasyon söz konusudur. Diğer taraftan vergi gelirleri ile demokrasi endekslerinin tamamı arasında beklentilere uygun bir biçimde pozitif bir korelasyon var iken; kontrol değişkenleri olan enflasyon, kentsel nüfus artışı ve kişi başına gelir ile demokrasi endeksleri arasında ise negatif bir korelasyon bulunmaktadır. Kontrol değişkenleri ile demokrasi endeksleri arasındaki korelasyon sonuçları da beklentilere uygun görülebilir. Daha demokratik ülkelerin ekonomik istikrar ve nüfus artış oranında daha kabul edilebilir seviyelerde olmaları beklenen bir durumdur.

Korelasyon matrisini izleyen aşamada, 128 ülkeli örneklemede demokrasi endeksleri ile vergi gelirleri arasındaki ilişkiyi incelemek için 2003-2019 dönemi kapsayan yıllık verilere dayalı analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4: Dinamik Panel Veri Tahmin Sonuçları

Bağımlı Değişken	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Bağımlı Değişkenin Gecikmesi	0.921* (0.000)	0.927* (0.000)	0.928* (0.000)	0.930* (0.000)	0.927* (0.000)
Enflasyon	-0.001 (0.836)	0.000 (0.950)	0.000 (0.919)	0.000 (0.915)	0.000 (0.938)
Nüfus Artışı	0.039* * (0.027)	0.076* (0.000)	0.064* (0.001)	0.060* (0.001)	0.072* (0.000)
Gelir	0.058* (0.000)	0.061* (0.000)	0.060* (0.000)	0.058* (0.000)	0.061* (0.000)
Seçimli	2.107* (0.000)				
Liberal		2.150* (0.000)			
Katılımcı			2.714* (0.000)		
Müzakereci				2.102* (0.000)	
Eşitlikçi					2.298* (0.000)
AR (1) test (p değeri)	0.009	0.009	0.009	0.009	0.009
AR (2) test (p değeri)	0.83	0.83	0.839	0.835	0.826
Hansen test (p değeri)	0.421	0.343	0.372	0.346	0.375
Ülke Sayısı	128	128	128	128	128
Araç Değişken Sayısı	124	124	124	124	124
Gözlem	2048	2048	2048	2048	2048

Not: İki aşamalı GMM tahminlerinin sonuçları rapor edilmiştir. Tahminler Roodman (2009) tarafından STATA için yazılan 'xtabond2' komutu kullanılarak elde edilmiştir. Standart hatalar köşeli parantez içinde raporlanmıştır. *, ** %1 ve %5 düzeyinde istatistiksel anlamlılığı göstermektedir.

Tablo 4'de beş farklı demokrasisi endeksine dayalı model için dinamik panel veri modeli tahmin sonuçları yer almaktadır. Sistem GMM tahmin sonuçlarının geçerliliği için öncelikle spesifikasyon test sonuçları incelenmelidir. Öncelikle parametre tahminlerinin etkin olabilmesi için ikinci mertebeden otokorelasyon olmaması gereklidir. Bu nedenle modellerin tahmininden sonra otokorelasyonun varlığının test edilmesi gerekir. Otokorelasyonun varlığının test edilmesinde Arellano ve Bond'un otokorelasyon testi kullanılmıştır. Arellano ve Bond testi ile model hem birinci mertebeden hem de ikinci mertebeden otokorelasyon incelemesi yapılmıştır. Beş farklı demokrasi endeksine dayalı bütün modeller açısından AR (2) testine ilişkin olasılık değerinin 0.05'ten büyük olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre bütün modeller için ikinci mertebeden otokorelasyon olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sistem GMM tahmininde kullanılan araç değişkenlerin geçerli olup olmadığının da test edilmesi gereklidir. Seçilen araç değişkenler dışsal olmazsa hata terimleri ile açıklayıcı değişkenler korelasyonlu olacaktır. Bu ise tahmin sonuçlarının tutarlılığını etkileyecektir. Beş farklı demokrasi endeksine dayalı bütün modeller açısından Hansen testi temel hipotezi "aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerlidir" şeklinde kurulmuştur. Test sonuçlarına dayalı olarak hipotezinin reddedilememesi ile de araçların geçerli olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 4’de raporlanan sonuçlar incelendiğinde bağımlı değişkenin gecikmesi, farklı demokrasi endekslerine dayalı olarak ele alınan tüm modellerde %1 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Örneklemdaki ülkeler açısından enflasyon ve vergi gelirleri arasında istatistiksel açıdan herhangi bir ilişki tespit edilememiştir. Bu sonuç, beş farklı demokrasi endeksine dayalı bütün modeller açısından geçerlidir. Kentsel nüfus artışı ve vergi gelirleri arasındaki ilişki ise beklentilere uygun bir biçimde istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitiftir. Kentsel nüfus artış oranı, ekonomik faaliyetlerin nicelik ve niteliğinde bir artışa neden olarak vergi tabanını genişletebilir. Ele alınan bir diğer kontrol değişken ise kişi başına gelir ve vergi gelirleri arasındaki ilişkidir. Söz konusu ilişki beklentilere uygun bir biçimde istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitiftir.

Çeşitli demokrasi endeksleri ile vergi gelirleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki söz konusudur. Buna göre, halk tarafından yönetim anlayışının farklı bir yolunu temsil eden seçimsel, liberal, katılımcı, müzakereci ve eşitlikçi demokrasi ilkelerine dayalı olarak demokratik rejimin sağlıklı işleme sonucunda, vergi gelirlerinin artmakta olduğuna yönelik ampirik kanıtlar söz konusudur. Bu sonuç, kamu otoritesinin üstlenmiş olduğu kamu hizmetlerinin finansmanında önemli bir araç niteliğinde olan düzenli bir vergi sisteminin demokratik rejimin sağlıklı işleyebilmesinin ön koşullarından birisi olduğunu göstermektedir. Bu noktada V-Dem demokrasi endekslerinin kendi içerisinde farklı demokratik değerleri içermesine rağmen, bu farklılıkların vergi gelirleri üzerinde ortak bir eğilim sergilediği söylenebilir.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Vergi ve demokrasi olguları, modern devletlerin işleyişinde temel rol oynamaktadırlar. Vergi, devletin faaliyetleri için gerekli finansmanı sağlarken, demokrasi ise halkın yönetimde söz sahibi olması anlamına gelmektedir. Bu iki kavram birbirleriyle yakından ilişkilidir ve demokratik bir toplumda vergi sistemi adil, şeffaf ve hesap verebilir olmalıdır.

Vergi ve demokrasi olguları birbirleriyle etkileşimli bir yapıdadır. Çünkü vergi toplama süreci, halkın temsilcileri tarafından yapılmaktadır. Bu nedenle, vergi toplama sürecinin adil, şeffaf ve hesap verebilir olması, demokratik bir toplum için hayati önem taşır. Aynı şekilde, demokrasi de vergi sisteminin tasarımında ve uygulanmasında önemlidir. Çünkü vatandaşların vergi politikalarına katılımı ve yönetim sürecinde etkisi, vergi sisteminin adaleti ve etkinliği için önemlidir.

Vergiler demokrasinin modern unsurları ile yakın ilişkisinin bir tezahürü olarak demokratik toplumlarda vergilendirme olgusunun da önemini ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda vergi meşruiyetini demokratik temsilden alırken bir yandan da bu temsilin bir gereği olarak vergi eşit demokratik katılımı sağlayabilmek için yeniden dağıtıcı özelliğini kullanmaktadır. Vergi ve demokrasi arasındaki meşruiyet ilişkisinin neticesinde demokrasi vergilendirmenin yeniden dağıtıcı etkisini sağlamak için bir görev üstlenmekte; vergilendirme de bu misyon karşısında devletin inşasında bir faktör olarak görev almaktadır. Bu ilişkinin ve meşruiyetin korunabilmesi ve güçlenebilmesi için ise bireyin iktidar karşısında korunması esastır. Bu esas, vergi sisteminin şeffaf ve açık olması, vergi uygulamalarının keyfi olmaması ve vergi yasalarının bireylerin temel hak ve özgürlüklerine saygı göstermesi gerektiği anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle vergilendirme süreci, bireylerin özel hayatına müdahale etmeden, vergilendirme sürecinde adalet ve eşitlik ilkesine uygun hareket etmeli ve anayasal olarak sınırları çizilmeli ve gerekli anayasal güvenceleri içermelidir. Böylelikle vergi mükellefleri devlet otoritesi karşısında korunacak ve vergilendirme süreci şeffaf ve adil bir şekilde işleyecektir.

Demokrasi ve vergilendirme süreci arasında karşılıklı bir etkileşim olduğu ve aralarında iki yönlü bir ilişki olduğu tartışmasız bir gerçektir. Demokrasi ve vergi geliri arasındaki bu iki yönlü bir ilişkide demokratik sistemler, demokratik olmayan sistemlere kıyasla daha yüksek vergi gelirleri üretme eğilimindedir. Bunun nedeni, demokratik toplumlarda hükümetlerin kamu hizmetlerini sağlamak ve vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamak için daha büyük bütçelere sahip olma eğiliminde olmalarıdır. Sonuç olarak, hükümetlerin bütçeleri finanse etmek için genellikle daha yüksek vergi gelirleri toplaması gerekmektedir. Öte yandan,

özellikle vergi yükünün haksız veya aşırı olarak algılanması, yüksek vergi oranları vatandaşlar arasında hoşnutsuzluğa yol açabilecektir. Oluşan toplumsal huzursuzluk potansiyel olarak siyasi memnuniyetsizliğe ve hatta demokratik sistemlere karşı tepkiye yol açabilecektir. Bazı durumlarda ise demokratik olmayan rejimler, siyasi desteği sürdürmek ve huzursuzluktan kaçınmak için vergi oranlarını düşürmeye çalışabilmektedir. Bununla birlikte, uzun vadede, daha düşük vergi oranlarının, vatandaşların refahı üzerinde olumsuz etkileri olabilecek yetersiz kamu hizmetleri ve sosyal güvenlik ağları ile sonuçlanabilecektir. Nihayetinde, temel hizmetleri ve korumaları sağlayamayan demokratik olmayan rejimlere yönelik halk desteği aşınabilecektir. Dolayısıyla demokrasi ile vergi geliri arasındaki ilişkinin, her ülkenin kendine özgü koşullarına bağlı olarak değişen, karmaşık, iki yönlü bir ilişki olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Demokrasi endeksleri ile vergi gelirleri arasındaki ilişkinin nasıl seyrettiğinin tartışıldığı ve yüksek demokrasi seviyesinde vergi gelirlerinin artış gösterebileceği ihtimalinin araştırıldığı bu çalışmada, V-Dem demokrasi endeksleri kullanılmış ve panel veri analizi yapılmış ve bulgular ortaya konulmuştur. Analizde verilerine kesintisiz bir biçimde ulaşılabilen 128 farklı gelişmişlik seviyesinde olan ülkenin 2003-2019 yılları arasında Dünya Bankası veri tabanından temin edilen verileri, araştırmanın temel örneklemini oluşturmuş ve kontrol değişkenlerin yanı sıra 5 farklı demokrasi endeksi ile vergi ve demokrasi arasındaki etkileşim incelenmiştir.

Kontrol değişkenler arasında yer alan enflasyon ile vergi gelirleri arasındaki ilişkiye bakıldığında, enflasyonun vergi gelirleri üzerinde pozitif yönlü etkisi olduğu görülmüştür. Pozitif etkinin, nominal gelirlerin enflasyon nedeniyle artması sonucunda vergi gelirlerinde görünürde bir artış yaşanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Benzer bir pozitif ilişki kentsel nüfus artışı ile vergi gelirleri arasındadır. Kentleşmenin, ekonominin yapısını tarımdan sanayi ve hizmetler eksenli bir modele dönüştürme eğilimi taşıması, kentsel nüfus artışının vergi gelirlerinde bir artış yaratması beklentisini ortaya çıkartmaktadır. Üçüncü değişken olan milli gelire bakıldığında ise milli gelirdeki yüzdesel artış, üretilen mal ve hizmetlerin ve dolayısıyla vergi kapasitesinin temel göstergesini oluşturmaktadır.

Demokrasinin vergilendirme üzerindeki etkisinin incelendiği bu çalışmadan elde edilen sonuçlar; demokratikleşme dalgalarının demokrasi ile pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyona sahip olduğunu ve buna karşılık demokrasinin de örnekleminin olduğu ülkelerde doğrudan vergilendirme üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Demokrasi endeksleri ile vergi gelirleri arasındaki söz konusu ilişkinin beklentilere uygun bir biçimde istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif olduğu görülmüştür. Zira bulgular demokrasilerde vergi gelirlerinin daha yüksek olduğu sonucuna varan önceki ampirik çalışmaların yanı sıra teoriyle de uyumlu olmuştur. Bir başka deyişle elde edilen sonuçlar demokratikleşme dalgalarının demokrasi ile pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyona sahip olduğunu ve buna karşılık demokrasinin de örnekleminizdeki ülkelerde doğrudan vergilendirme üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir.

Vergi gelirleri ile demokrasi arasındaki ilişkinin karmaşık ve iki yönlü olması nedeni ile ikisi arasında pozitif bir korelasyonu garanti edebilecek kolay politika çözümleri bulunmamaktadır. Ancak, yasa koyucuların vergi tahsilatını iyileştirmek ve demokratik yönetimi desteklemek için göz önünde bulundurabilecekleri bir takım somut politika önerilerini ileri sürmek mümkün olabilecektir. Bu bağlamda;

a) Vergi idaresinin güçlendirilmesi: Vergi gelirlerini artırmak için, hükümetlerin etkin ve verimli bir vergi idaresi sistemine sahip olması gerekmektedir. Bu ihtiyaç ise hükümetleri teknolojiye yatırım yapmaya, personelini eğitmeye yöneltebilecektir. Bu noktada kurulacak güçlü bir vergi idaresi sistemi, yolsuzluğun azaltılmasına ve demokratik yönetimin teşvik edilmesi için gerekli olan hükümete yönelik güvenin artırılmasına yardımcı olabilecektir.

b) Vatandaş katılımının teşvik edilmesi: Vatandaş katılımı, demokrasinin etkili bir şekilde işlemesi için esastır. Hükümetler, halkın katılımı için platformlar oluşturarak, vatandaş inceleme kurulları oluşturarak ve vatandaşların vergi politikaları ve vergi gelirlerinin nasıl harcandığı hakkında bilgilere erişmesini sağlayarak vatandaşların vergi politikasına ve

tahsilatına katılımını teşvik edebileceklerdir. Ayrıca, vatandaşların bütçeleme sürecine katılmaları da önemli bir demokratik süreçtir. Bu yönde yapılacak katılım ile vatandaşların kamu kaynaklarının nasıl tahsis edileceğine ilişkin karar alma sürecine katılmaları sağlanacak ve vatandaş ile hükümet arasında bir güven tesisi kurulabilecektir.

c) Şeffaflığın artması: Vergi politikaları ve süreçlerinde şeffaflık, hükümet ile vatandaşlar arasında güvenin sağlanmasına yardımcı olabilecektir. Şeffaflık neticesinde örneğin vergi politikaları, vergi oranları vb. konularda halk açık ve erişilebilir kaynaklardan bilgi sahibi olabilecektir. Bu erişim ve neticesinde kurulan şeffaflık bir taraftan vatandaştaki vergi uyumunu artırırken bir taraftan da devletlerin demokratikleşmesine katkı sağlayacaktır.

d) Gelir eşitsizliğini azaltmaya yönelik vergi politikaları: Aşamalı vergi politikaları, demokratik yönetişim için önemli bir tehdit oluşturan gelir eşitsizliğini azaltmaya yardımcı olabilecektir. Bu vergilemede daha fazla vergi geliri elde etmek için varlıklı ve yüksek gelirli hedefleyen kademeli vergi politikaları uygulayabilecektir. Bunun hayata geçmesi durumunda ise düşük gelirli üzerindeki vergi yükü azalacaktır.

e) Kamu mal ve hizmetlerine yatırım yapılması: Kamu mal ve hizmetlerine yatırım yapmak vatandaşların devlete olan güvenini artıracaktır ve yaşam kalitelerini yükseltebilecektir. Zira hükümetler, eşitsizliği azaltarak ve vatandaşların refahını iyileştirerek demokratik yönetişimi destekleyebilecek eğitim, sağlık ve altyapıya yatırım yapmak için vergi gelirlerini kullanabileceklerdir.

f) Yolsuzlukla mücadele: Yolsuzluk, hükümete olan güveni azaltarak, kamu hizmetlerine erişimi sınırlayarak ve kamu kaynaklarını amaçlanan amaçlarından saptırarak demokrasiyi geri plana itebilecektir. Hükümetler, yolsuzlukla mücadele yasalarını güçlendirmek, kamu alımlarında şeffaflığı artırmak ve kamu kurumlarının bağımsız denetimini sağlamak gibi yolsuzlukla mücadele için önlemler alabilecektir. Böylelikle politika önerileri ile devletlerin vergi tahsilatını geliştirmesi, demokratik yönetişimi teşvik etmesi, yolsuzluğu azaltması, vatandaş katılımını ve hükümete olan güveni artırması mümkün olabileceğinden bu durum da sonuç olarak vergi gelirleri ile demokrasi arasındaki pozitif korelasyonu destekleyecektir.

Bu çalışmada demokrasi endeksleri kullanılarak ülkelerin siyasi rejimleri ve vergilendirme sistemleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Elde edilen pozitif ilişkinin veyahut bulguların vergilendirme ve demokrasi arasındaki ilişkiyi ortaya koyma adına belirleyici olması ve literatüre katkı yapması temel beklentimizdir.

KAYNAKÇA

- Acemoglu, D., Naidu, S., Restrepo, P., & Robinson, J. A. (2015). Democracy, Redistribution, and Inequality. In *Handbook of income distribution* (Vol. 2, pp. 1885-1966). Elsevier.
- Acemoğlu, D., & Robinson, J. A. (2019). Diktatörlük ve Demokrasinin Ekonomik Kökenleri. (E. Tutu, S. Kurdoğlu, & Ü. Tatlıcan, Çev.) İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Akay, Ç. E. (2015). Dinamik Panel Veri Modelleri. *Stata İle Panel Veri Modelleri, 1. Baskı içinde*, 81-101.
- Alexander, A. C., & Welzel, C. (2011). Measuring Effective Democracy. *Comparative Politics*, 43(3), 271-289.
- Andersson, P. F. (2018). Democracy, Urbanization, and Tax Revenue. *Studies in Comparative International Development*, <https://link.springer.com/article/10.1007/s12116-017-9235-0#citeas>, 14.06.2022.
- Arellano, M., & Bond, S. (1991). Some Tests of Specification for Panel Data: Monte Carlo Evidence and an Application to Employment Equations. *The review of economic studies*, 58(2), 277-297.
- Balamatsias, P. (2018). Democracy and Taxation. *Economics - The Open-Access, Open-Assessment E-Journal*, <https://econpapers.repec.org/article/zbwifweej/201827.htm>, 14.06.2023.
- Baskaran, T. (2014). Taxation and Democratization. *World Development*, 56, 287-301.
- Baskaran, T., & Bigsten, A. (2013). Fiscal Capacity and the Quality of Government in Sub-Saharan Africa. *World Development*, 45, 92-107.
- Boix, C. (2001). Democracy, Development, and the Public Sector. *American Journal of Political Science*, <https://www.princeton.edu/~cboix/demdev.pdf>, 12.03.2023.
- Cheibub, J. A. (1998). Political Regimes And The Extractive Capacity Of Governments: Taxation in Democracies And Dictatorships. *World Politics*, 50(3), 349-376.
- Çağan, Nami (1982). *Vergilendirme Yetkisi*. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları.
- Dahl, A. R. (2021). *Demokrasi Üstüne*. (B. Kadioğlu, Çev.) Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Devrim, F. (2002). *Kamu Maliyesine Giriş*. İzmir: İlksem Yayınevi.
- Downs, A. (1960). Why The Government Budget is Too Small in a Democracy. *World Politics*, 12(4), 541-563.
- Ehrhart, H. (2011). Assessing the Relationship Between Democracy and Domestic Taxes in Developing Countries. *CERDI Etudes et Documents*, <https://shs.hal.science/halshs-00553607/document>, 14.08.2022.
- Eom, T. H., Lee, S. H., & Xu, H. (2008). Introduction to Panel Data Analysis: Concepts and Practices. <https://www.researchgate.net/publication/299629608>, 14.05.2023.
- Farazmand, H. (2020). Investigation Of Nonlinear And Dynamic Relationship of Tax Revenue, Economic Welfare and Democracy Using GMM. *Journal of Critical Reviews*, 7(2), 455-460.

- Garcia, M. M., & Von Haldenwang, C. (2016). Do Democracies Tax More? Political Regime Type and Taxation. *Journal of International Development*, 28(4), 485-506.
- Ilaboya, O., Dickson, R. K., & İzevbekhai, M. A. (2021). Taxation and Democracy: Is There a Bidirectional Causality, <https://dj.univdanubius.ro/index.php/AUDOE/article/download/951/1354/3973>, 12.03.2023.
- Kenny, L. W., & Winer, S. L. (2006). Tax Systems in the World: An Empirical Investigation into the Importance of Tax Bases, Administration Costs, Scale and Political Regime. *International Tax and Public Finance*, 13, 181-215.
- Mahdavi, S. (2008). The Level And Composition Of Tax Revenue in Developing Countries: Evidence From Unbalanced Panel Data. *International Review Of Economics & Finance*, 17(4), 607-617.
- Meltzer, A. H., & Richard, S. F. (1981). A Rational Theory of the Size of Government. *Journal of political Economy*, 89(5), 914-927.
- Moore, M. (2008). Taxation and State Building In Developing Countries. O. H. Fjeldstad & M. Moore (Ed), *Taxation and State-Building in Developing Countries* içinde (s. 235-260). Cambridge: Cambridge University Press.
- Mutascu, M. (2011). Taxation and Democracy. *Journal of Economic Policy Reform*, 14(4), 343-348.
- Öncel, M., Kumrulu, A., & Çağan, N, (2010) Vergi Hukuku (18). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Özcan, G. & Özmen, İ. (2019). Does Democracy Increase Total Tax Revenues? The Case of Selected OECD Countries. *Theoretical & Applied Economics*, 26(3).
- Prichard, W., Salardi, P., & Segal, P. (2014). Taxation, Non-Tax Revenue And Democracy: New Evidence Using New Cross-Country Data. *ICTD Working Paper*, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0305750X18301621>, 12.03.2023.
- Profeta, P., Puglisi, R., & Scabrosetti, S. (2013). Does Democracy Affect Taxation And Government Spending? Evidence From Developing Countries. *Journal Of Comparative Economics*, 41(3), 684-718.
- Rashid, H., Warsame, H., & Khan, S. (2021). The Differential Impact of Democracy on Tax Revenues in Developing And Developed Countries. *International Journal Of Public Administration*, 44(8), 623-635.
- Roodman, D. (2009). How to do Xtabond2: An Introduction to Difference and System GMM in Stata. *The stata journal*, 9(1), 86-136.
- Şahbaz, A., Şerife, K. O. Ç., & Ceylan, A. (2022). Demokrasi ve Dışa Açıklığın Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkeleri İçin Panel Veri Analizi (1980-2018). *Fiscaoeconomia*, 6(3), 1367-1388.
- Şişman, G. (2009). Demokratik Ülkelerin Anayasalarında Yasallık, Mali Güce Göre Vergilendirme ve Eşitlik İlkelerinin Vergi Hukuku Açısından Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 17(2), 31-48.
- Tanrıverdi, A. (2019). *Vergi ve Demokrasi İlişkisi: Türkiye Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Tatoğlu, F. Y. (2012). *İleri Panel Veri Analizi: Stata Uygulamalı*. 4. Baskı, Beta, İstanbul.
- Tonizzo, M. (2008). Political Institutions Size of Government and Redistribution: An Empirical Investigation. *Development Destin Studies Institute Working Paper Series*, 8(89), 1-34.
- Varieties of Democracy [V-Dem]. (2023). V-Dem Codebook v13. Göteborg: V-Dem Institute.
- Zheng, B., Gu, Y., & Xu, D. (2020). No Taxation Without Representation? An Empirical Examination of the Relationship Between Democratization and Tax Compliance. *Chinese Political Science Review*, 5, 200-221.
- Ziari, R., & Rahemi, H. (2013). The Relationship between Democracy and Revenue of Budget. *International Journal of Management Sciences and Business Research*, ISSN (2226-8235) Vol-2, (7), 17-21.